

**Vlaamse
overheid**

Onderzoeksproject Voeren:
Versterken van streekidentiteit via landbouw,
natuur, erfgoed en toerisme

Sociale waardering van het Voerense landschap

VLM.be
INBO.be

Auteurs:

Marijke Thoonen, Rolinde Demeyer, Lieven De Smet en Francis Turkelboom
Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek

Het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) is het Vlaams onderzoeks- en kenniscentrum voor natuur en het duurzame beheer en gebruik ervan. Het INBO verricht onderzoek en levert kennis aan al wie het beleid voorbereidt, uitvoert of erin geïnteresseerd is.

Vestiging:

INBO Brussel
Kliniekstraat 25, 1070 Brussel
www.inbo.be

e-mail:

Marijke.Thoonen@inbo.be

Thoonen M., Demeyer R., De Smet L. en Turkelboom F. (2017). Sociale waardering van het Voerense landschap. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2017 (26). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.
DOI: doi.org/10.21436/inbor.12669907

D/2017/3241/206

Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2017 (26)

ISSN: 1782-9054

Verantwoordelijke uitgever:

Maurice Hoffmann

Foto cover:

Runderbegrazing in natuurreserveaat Altenbroek (Yves Adams/Vilda)

Dit onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van:

Vlaamse Landmaatschappij (VLM), in het kader van het Vlaams geïntegreerd plattelandsbeleid onder de noemer 'uitvoering Onderzoeksagenda Platteland' (2014-2017).

Sociale waardering van het Voerense landschap

**Marijke Thoonen, Rolinde Demeyer, Lieven De Smet en Francis
Turkelboom**

Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2017 (26)
D/2017/3241/206

Samenvatting

Via dit onderzoek verkenden we de percepties van lokale betrokkenen over het Voerense landschap. Het was niet de bedoeling algemene conclusies te trekken, maar wel deze uiteenlopende visies in kaart te brengen. Welke knelpunten of kansen worden ervaren? De lokale sociale, economische en ecologische situatie leren kennen en begrijpen was het finale doel van de interviews die we uitvoerden. Deze kennis is heel belangrijk bij de uitwerking van beheer- en beleidsbeslissingen.

Het behoud van het landschap vindt 80% van de respondenten het belangrijkste voor de toekomst van Voeren. Als argument wordt aangehaald dat alles en iedereen (inwoners, landbouwers, de natuur, de gemeente) hierbij gebaat is. Vaak wordt verwezen naar het toerisme, dat een belangrijke bron van inkomsten is en werkgelegenheid verschaft in de gemeente Voeren. Daarnaast zouden ook landbouwers die hun koeien in weides laten grazen, gebaat zijn met het typische landschap, omdat zij er gebruik van maken. Het mooie landschap, samen met de rust en de stilte, zijn belangrijk in het alledaagse leven van de respondenten en worden genoemd als redenen om in Voeren te blijven wonen.

Er komt ook een belangrijk conflict naar boven. Veeteelt in weides ondersteunt volgens bijna al de respondenten het typische Voerense landschap. Dit verklaart waarom de helft van de respondenten negatief staat tegenover veeteelt in stallen en ongeveer 60% staat negatief tegenover akkers voor bio-energiegewassen. Anderzijds geven de geïnterviewde melkveehouders, maar ook andere respondenten aan dat veeteelt in stallen noodzakelijk is om economisch rendabel te zijn. Wanneer de bedrijven groter worden, is het te arbeidsintensief om met het vee naar buiten te gaan en blijven ze dus op stal. Ook het onderhoud van kleine landschapselementen vraagt (te) veel (tijds)inspanningen.

De geïnterviewde inwoners vinden dat de aanwezigheid van te veel recreanten op hetzelfde tijdstip negatief is. Dit geldt voor eender welke recreatievorm. Er blijkt echter een bereidheid om deze lasten te tolereren, omwille van de economische betekenis van toerisme en recreatie voor de gemeente. Men wil graag kleine groepen ontvangen die vooral komen wandelen en fietsen in Voeren.

Sommige respondenten verwijzen naar de Europese natuurdoelen en de 'rode en oranje brieven' in het kader van de programmatorische aanpak stikstof (PAS) als bedreiging van de veeteelt in weides. Over de bosuitbreidingsdoelstellingen die voorzien zijn vanuit de Europese natuurdoelen zeggen respondenten dat de benodigde oppervlakte (te) groot is. Ze waarschuwen dat deze doelen en maatregelen de nog bestaande landschappelijke waarden versneld zullen aantasten, doordat vooral de melkveehouders (die de weilanden beheren) die het al moeilijk hebben, zullen worden getroffen.

Introductie Onderzoeksproject Voeren: Versterken van streekidentiteit via landbouw, natuur, erfgoed en toerisme

Onderzoeksproject uitgevoerd in het kader van het Vlaams geïntegreerd plattelandsbeleid onder de noemer 'uitvoering Onderzoeksagenda Platteland' (2014-2017). Supervisie door Vlaamse Landmaatschappij (VLM).

Het **Vlaamse platteland** heeft een aantal **waardevolle cultuurlandschappen**, die bestaan uit een unieke mix van lokaal-aangepaste landbouwsystemen, karakteristieke natuur en typisch onroerend erfgoed. In gebieden buiten de snel-urbaniserende 'Vlaamse ruit' konden deze cultuurlandschappen beter 'overleven' omdat de druk vanuit ander sectoren minder hoog was. Anderzijds zijn deze gebieden niet immuun aan externe drukken, zoals economische druk op familiale landbouwbedrijven, stijgende vraag naar recreatie en toeristische activiteiten, nieuwe regelgeving i.v.m. natuur en erfgoed, immigratie van nieuwe inwoners die op zoek zijn naar rust en natuur. Al deze drukken werken op verschillende manieren in op deze cultuurlandschappen.

Om deze dynamieken beter te begrijpen, werd gekozen voor één **casus gebied**, nl. de Gemeente **Voeren**, ook bekend als de 'Voerstreek', in de Provincie Limburg (België). Het typische bocagelandschap van Voeren wordt gekenmerkt door graslanden, bossen, kleine landschapselementen, hoogstamboomgaarden en holle wegen, en wordt toeristisch/recreatief erg geapprecieerd. Dit landschap dreigt echter te verdwijnen omdat de typische familiale melkveelandschap onder druk staat.

De **lange-termijn doelstelling** van het onderzoeksproject is om de visie van het Gemeentelijk Ruimtelijk Structuurplan (GRS) van de Gemeente Voeren te ondersteunen, nl. het typische landschap van Voeren in stand houden en trends met negatieve impact op de kwaliteit van het landschap inperken of omkeren. De specifieke **objectieven** van het onderzoeksproject zijn de volgende:

- Aanleveren van wetenschappelijk onderbouwde inzichten over de veranderingen van het Voerense landschap.
- Identificeren van mogelijke oplossingsrichtingen voor beleid en praktijk om het typische landschap te behouden en/of te versterken.

Voor dit project **werkt het onderzoeksteam nauw samen met de projectgroep Voeren**. De projectgroep is een strategisch samenwerkingsverband tussen verschillende lokale en regionale actoren die nauw betrokken zijn met het Voerense landschap, zoals Gemeente Voeren, Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren, Agentschap voor Natuur en Bos, Afdeling Duurzame Landbouwontwikkeling, Agentschap Onroerend Erfgoed, en anderen. Deze projectgroep heeft als doel om de karakteristieke plattelandsfuncties en -waarden van de Voerstreek in stand te houden of te versterken via een geïntegreerde en sectoroverschrijdende aanpak. De samenwerking tussen het onderzoeksproject en de projectgroep resulteerde in wederzijdse voordelen: enerzijds werden de onderzoeksresultaten regelmatig voorgesteld en gevalideerd door de projectgroep; anderzijds werd de onderzoeksagenda aangepast naar gelang de noden van de projectgroep. De bedoeling is dat de projectgroep na afloop van het onderzoeksproject verder aan de slag kan gaan met de praktische bevindingen van het onderzoeksproject.

De onderzoeksresultaten van de casus Voeren worden ook doorvertaald naar het **Vlaamse plattelandsbeleid**. Er zullen aanbevelingen geformuleerd worden voor lokale en bovenlokale stakeholders, die een antwoord trachten te bieden op de volgende vragen: Hoe om te gaan met waardevolle rurale landschappen die onder druk staan van socio-economische, beleids- en klimaatsveranderingen? Hoe kan bovenlokale regelgeving op streekeigen noden afgestemd worden?

Inhoudstafel

Samenvatting	1
Introductie Onderzoeksproject Voeren: Versterken van streekidentiteit via landbouw, natuur, erfgoed en toerisme	2
Lijst van figuren	4
Lijst van foto's	4
1 Inleiding.....	5
1.1 Achtergrond en aanleiding.....	5
1.2 Doel.....	5
1.3 Werkwijze	5
2 Denkkader en opzet interview	6
2.1 Denkkader – de ecosysteemdienstencyclus	6
2.2 Opzet interview.....	7
3 Hoe waarden lokale betrokkenen het Voerense landschap?	9
3.1 Waardering van het Voerense landschap.....	10
3.2 Perceptie van veranderingen in het landschap	10
3.3 Percepties van kansen en knelpunten	10
Referenties	13

Lijst van figuren

Figuur 1: De ecosysteemdienstenbril – de Ecosysteemdienstencyclus.....	6
Figuur 2: Visuele weergave van de wenselijkheid van ecosysteemdiensten voor Voeren door respondenten (N=9).....	9

Lijst van foto's

Foto 1: Waardering van ecosysteemdiensten in Voeren via het ecosysteemdienstenkaartenspel.....	8
---	---

1 Inleiding

1.1 Achtergrond en aanleiding

De afgelopen jaren groeide de bezorgdheid dat het typische landschap van Voeren verloren gaat. De projectgroep Voeren (een strategisch samenwerkingsverband tussen verschillende overheden en administraties voor de Voerstreek) vreest dat het op Vlaanderen gerichte (sectorale) beleid niet aangepast is aan de specifieke context van deze vrij traditionele plattelandsregio, en onvoldoende garantie biedt om de kwaliteit van het typische Voerense landschap te behouden (Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren, 2015). Voeren dankt zijn streekeigenheid aan zijn unieke biofysische omgeving, zijn hoge natuur- en landschapswaarde, zijn geïsoleerde geografische ligging en zijn Voerense bevolking.

Bij afwegingen en plannen over het landschap is het ook belangrijk om te weten hoe lokale betrokkenen denken over het landschap. Vooral voor cultuurlandschappen is het van belang om deze socio-culturele dimensie mee te nemen gezien de verwevenheid van functies in deze landschappen (Plieninger et al. 2014).

1.2 Doel

Het doel van deze studie is een beter begrip te krijgen van de percepties van lokale betrokkenen over het Voerense landschap. Deze waardering verschilt van persoon tot persoon (Goossens en Langers, 2014). Bijgevolg heeft deze studie niet als doel om algemene bevindingen te destilleren, maar wel deze uiteenlopende visies in kaart te brengen.

Buiten het in kaart brengen van gepercipieerde landschapswaarden, wil dit onderzoek ook in beeld brengen welke gepercipieerde knelpunten of kansen er zijn in relatie tot het Voerense Landschap. Dit leverde informatie op van onderliggende percepties van conflicten tussen landgebruiken, activiteiten en milieuproblemen. Op deze manier kunnen eventuele problemen tijdig geïdentificeerd worden, maar kunnen ook win-wins of opportuniteiten naar boven komen. Deze inzichten kunnen nadien meegenomen worden in strategieën voor Voeren. Dit is in het bijzonder relevant voor zij die betrokken zijn bij de opstart, promotie en uitvoering van beheer- en beleidsbeslissingen. Daarnaast kunnen kennishiaten geïdentificeerd worden die het toekomstige onderzoek in Voeren sturen.

1.3 Werkwijze

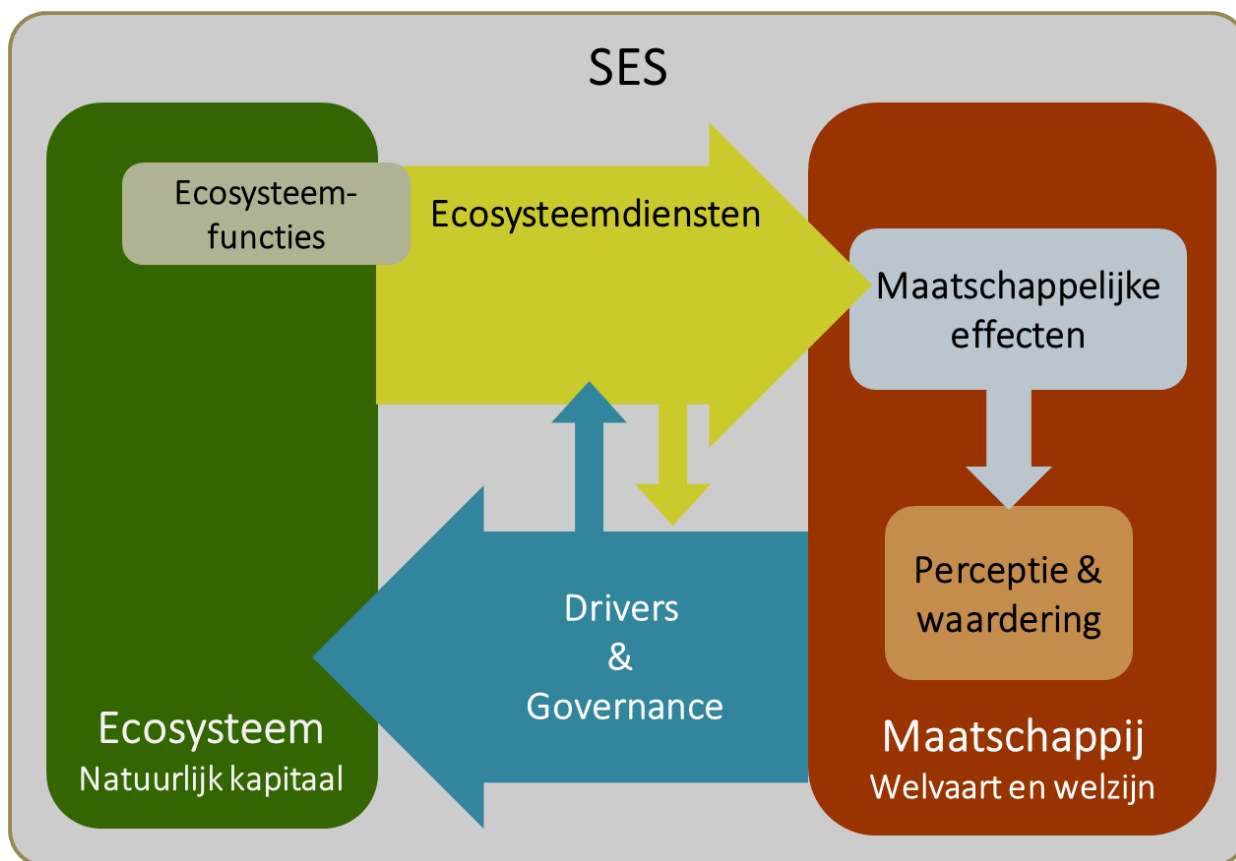
Via half-gestructureerde interviews, die bestaan uit een reeks open vragen die het interview deels structureren, werden kwalitatieve data verzameld. Er is bewust gekozen om mensen te interviewen, die een bijzondere betrokkenheid hebben bij het Voerense landschap. Om zoveel mogelijk visies te verzamelen, werden bewust personen geselecteerd met een diverse achtergrond, uiteenlopende meningen en andere verwachtingen van het landschap. Er werden in totaal 10 interviews afgenomen van 12 betrokkenen (2 koppels). De geïnterviewden hadden een diverse achtergrond, zowel mensen met een sectorale binding (landbouw, bosbouw, natuur, toerisme & recreatie en jacht), als geïnteresseerde mensen die niet toegewezen kunnen worden aan een bepaalde sector werden geselecteerd. Aan het eind van elk interview werd gevraagd of zij personen kenden die er een andere mening op nahouden en die geïnterviewd konden worden. Zo werd aan snowball-sampling gedaan.

2 Denkkader en opzet interview

2.1 Denkkader – de ecosysteemdienstencyclus

Als denkkader werd de ecosysteemdienstencyclus gebruikt, zie figuur 1. Ecosysteemdiensten leggen de link tussen natuur en maatschappij: ecosystemen (de groene blok) leveren diensten (de gele blok), zoals bescherming tegen erosie, voedselproductie, recreatie ... die het welzijn van de mens verhogen (de oranje blok). De mens heeft echter ook, rechtstreeks of onrechtstreeks, een impact op die ecosystemen en zo op de levering van diensten. Dat wordt aangegeven door de blauwe blok aan de onderzijde. De waardering van lokale betrokkenen, kunnen een invloed hebben op beslissingen met betrekking tot het landschap.

Via dit denkkader komt het volledige plaatje dus in beeld. Het belicht niet alleen de impact van de mens op de natuur, maar ook het nut van die natuur voor de mens, de waarden van die natuur en het beslissingsmechanisme (Stevens et al. 2014).

Figuur 1: De ecosysteemdienstenbril – de Ecosysteemdienstencyclus.

In de Voerense context is het landschap een goede metafoor voor de directe omgeving van lokale inwoners. Zij kunnen dit landschap en zijn diensten op een bepaalde manier waarderen (gaande van onverschillig tot sterke appreciatie) omwille van bepaalde baten die zij ondervinden door het gebruik ervan.

2.2 Opzet interview

Met behulp van het 'ecosysteemdienstenkaartenspel' (Simoens en Demeyer, 2014) werd een beeld gevormd van het belang dat lokale betrokkenen hechten aan de ecosysteemdiensten (ESD) die het Voerense landschap levert. Er werden 29 ecosysteemdiensten geselecteerd door de onderzoekers, die belangrijk kunnen zijn in Voeren, zie figuur 2. Voor elk van deze ecosysteemdiensten werd een kaart aangemaakt met de naam van de dienst en een sprekende foto. Aan de respondenten werd gevraagd hoe belangrijk zij/hij het vinden dat een bepaalde ecosysteemdienst (tijdens het interview omschreven als 'aspecten van het landschap') in de toekomst door het Voerense landschap geleverd wordt. Via deze aanpak werd een beeld verkregen van de vraag naar ecosysteemdiensten, en de achterliggende redenen daarvoor. Daarnaast kunnen mogelijke conflicten en/of wisselwerkingen tussen ecosysteemdiensten blootgelegd worden. Deze methode is een vorm van waardering - waarbij zonder gebruik te maken van monetaire eenheden - uitdrukking wordt gegeven aan persoonlijke waarden. Daarom noemen we deze methode 'sociale waardering'.

Elk interview startte met een aantal open vragen over het Voerense landschap en de betrokkenheid van de respondent daarbij. Wanneer een ecosysteemdienst ter sprake kwam, kreeg de respondent het kaartje van de dienst in handen. Vervolgens werd gevraagd hoe belangrijk dat zij/hij het vindt dat de dienst wordt geleverd door het Voerense landschap in de toekomst en te rangschikken volgens de waarderingsschaal:

- : heel belangrijk, maar ik vind het negatief
- : belangrijk, maar negatief
- 0 : niet belangrijk, neutraal
- +: belangrijk en positief
- ++: heel belangrijk en positief

Daarnaast werd per ecosysteemdienst gepeild naar wie er voordeel of nadeel heeft bij de levering van deze ecosysteemdienst en wie de terreinen bezit of beheert die deze dienst levert. Nadat al de ecosysteemdiensten werden besproken, werden nog twee extra categorieën aan de waarderingsschaal toegevoegd: --- (de meest negatieve ESD) en +++ (de meest positieve ESD) en gevraagd de kaarten te herschikken, zie foto 1.

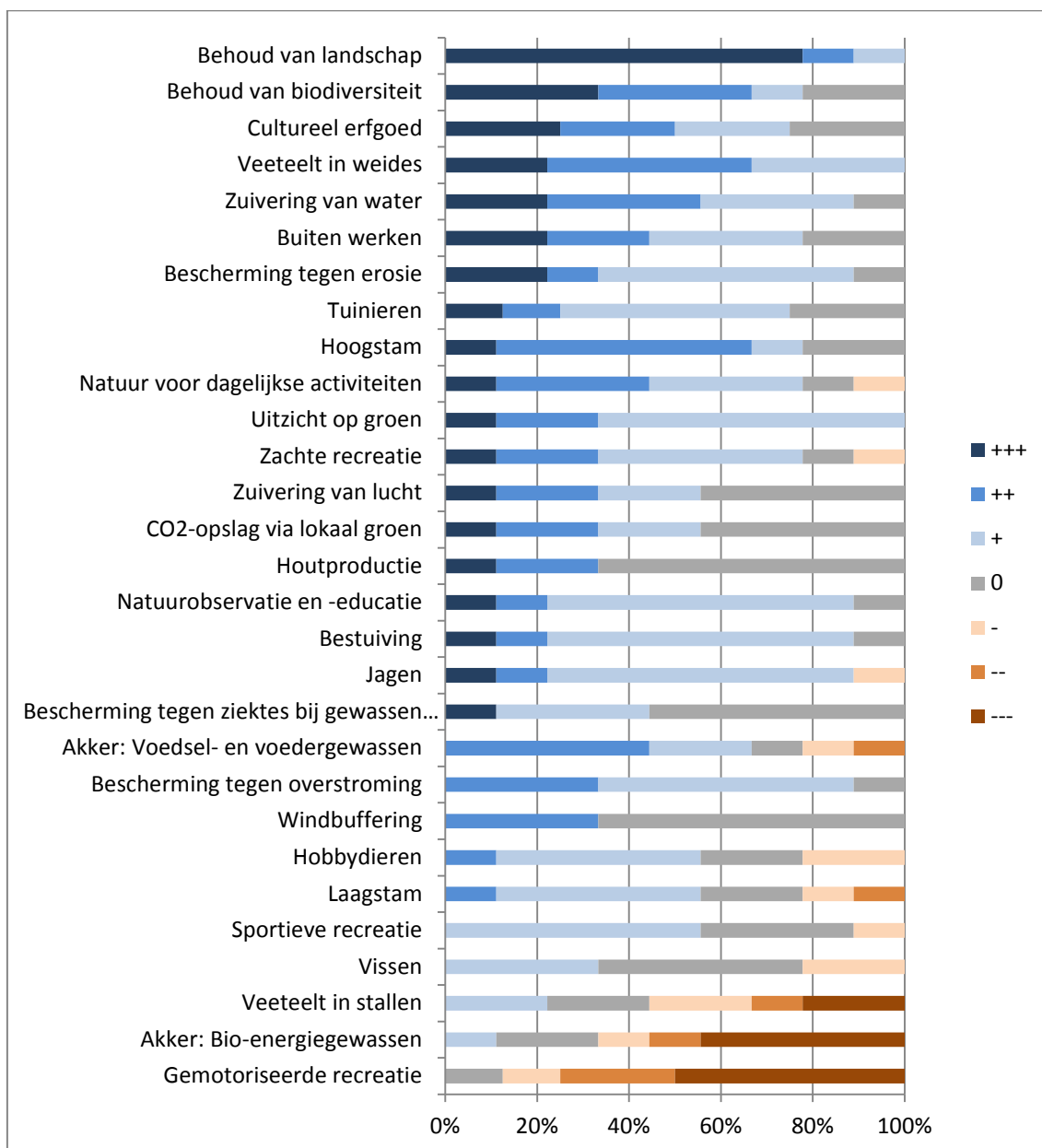
Het gebruik van het ecosysteemdienstenkaartenspel heeft als voordeel dat ook minder evidente diensten aan bod komen zoals de verschillende buitenactiviteiten (vissen, buiten werken, tuinieren ...) en minder tastbare diensten zoals regulerende ecosysteemdiensten (zuivering van water, bescherming tegen erosie ...) en dat een onderscheid kan gemaakt worden tussen verschillende landgebruiksvormen (veeteelt in weiden, veeteelt in stallen, akkerbouw, houtproductie ...).

Foto 1: Waardering van ecosystemendiensten in Voeren via het ecosystemendienstenkaartenspel.

3 Hoe waarderen lokale betrokkenen het Voerense landschap?

- Behoud van het typische Voerense landschap staat met stip op één als de meest wenselijke ecosysteemdienst voor de toekomst.
- Behoud van de biodiversiteit en cultuurhistorisch erfgoed worden als tweede en derde meest wenselijke ecosysteemdienst genoemd.
- Gemotoriseerde recreatie is de minst gewenste ecosysteemdienst, gezien de overlast en het conflict met de andere gebruikers van het Voerense landschap.
- Akker voor bio-energiegewassen en veeteelt in stallen worden als tweede en derde minst wenselijke ecosysteemdienst genoemd.

Figuur 2: Visuele weergave van de wenselijkheid van ecosysteemdiensten voor Voeren door respondenten (N=9).

3.1 Waardering van het Voerense landschap

Het 'behoud van het landschap' (zie figuur 2) vindt 80% van de respondenten het belangrijkste voor de toekomst van Voeren (+++), 10% vindt dit zeer belangrijk (++) en 10% vindt het belangrijk (+).

Als argument wordt aangehaald dat alles en iedereen (inwoners, landbouwers, de natuur, de gemeente) hierbij gebaat is. Vaak wordt verwezen naar het toerisme, dat een belangrijke bron van inkomsten is en werkgelegenheid verschaft in de gemeente Voeren. Het landschap wordt gezien als de belangrijkste factor voor het aantrekken van recreanten en toeristen. Daarnaast zouden ook landbouwers die hun koeien in weides laten grazen, gebaat zijn met het typische landschap, omdat zij er gebruik van maken. Ook de cultuurhistorische waarde van het landschap wordt als argument gebruikt voor deze hoge waardering.

De hoge waardering kan ook deels verklaard worden vanuit de immateriële waarden die het Voerense landschap heeft voor respondenten, zoals identiteit en thuisgevoel. Eén respondent zei letterlijk: "Ik ben zeer begaan met het landschap omdat ik erin ben geboren." Een andere verklaring is dat heel wat geapprecieerde activiteiten, zoals buiten werken, jagen, natuur voor dagelijkse activiteiten en tuinieren, gelinkt zijn aan het landschap. Het mooie landschap, samen met de rust en de stilte, zijn belangrijke kwaliteitsbepalende aspecten in het alledaagse leven van de respondenten en worden genoemd als redenen om in Voeren te blijven wonen.

3.2 Perceptie van veranderingen in het landschap

Uit de interviews komen ruwweg volgende landschappelijke veranderingen tot uiting:

- meer grasland wordt omgezet in/naar maïs;
- mensen zien maïs waar er voorheen geen was, namelijk in het oosten van Voeren;
- kleine landschapselementen (graften, hagen, grachten, bermen en hoogstambomen) worden verwijderd;
- grote stallingen verschijnen in het landschap;
- koeien in de weide worden schaarser.

Veel respondenten, maar zeker niet allemaal, geven aan dat ze deze veranderingen negatief ervaren. De toeristische aantrekkingskracht zou verminderen, de stallingen storen visueel, de maïs beperkt het zicht, het scheuren van graslanden veroorzaakt erosie, de biodiversiteit wordt aangetast en het welzijn van de koeien zou geschaad worden. Sommige respondenten spreken hun wens uit voor het behoud van de bestaande arealen gras- en akkerland.

3.3 Percepties van kansen en knelpunten

Landgebruik

Veeteelt in weides ondersteunt volgens bijna al de respondenten het typische Voerense landschap. Hetzelfde geldt voor akkerbouw voor voedsel- en voedergewassen wanneer dit gebeurt op de locaties die hiervoor geschikt zijn (in het westen van Voeren op de lager gelegen, niet erosiegevoelige percelen). Gronden ten oosten van Sint-Martens-Voeren en Sint-Pieters-Voeren zijn vanuit biofysisch oogpunt vaak minder geschikt om aan akkerbouw te doen en deze zouden gebruikt moeten worden als grasland volgens een aantal respondenten.

Ongeveer de helft van de respondenten staat negatief tegenover veeteelt in stallen en ongeveer 60% staat negatief tegenover akker voor bio-energiegewassen. Het landschap, de biodiversiteit, de bescherming tegen erosie en de veeteelt in weides worden volgens deze respondenten bedreigd door deze landgebruiksvormen. Bio-energiegewassen zouden meestal geteeld worden door akkerbouwers en loonwerkers, die minder binding hebben met Voeren. Sommige respondenten stellen dat er een verband is tussen de toename van maïs in Voeren en bio-energieproductie.

De geïnterviewde melkveehouders, maar ook andere respondenten, geven aan dat veeteelt in stallen noodzakelijk is om economisch rendabel te zijn. Om de stijgende grondprijzen te compenseren en toch nog goedkope melk te produceren, wordt geïnvesteerd in meer vee, grotere bedrijfsoppervlaktes en intensievere teelten. Wanneer de bedrijven groter worden, wordt het te arbeidsintensief om met het vee naar buiten te gaan en blijven ze dus op stal. Ook het onderhoud van kleine landschapselementen vraagt (te) veel (tijds)inspanningen. Sommige respondenten verwijzen specifiek naar Nederlandse boeren, actief in Voeren die de regels niet volgen met betrekking tot kleine landschapselementen en/of hun mestoverschotten in Voeren komen afzetten.

Hoogstamboomgaarden zijn volgens vele respondenten onderdeel van het typische Voerense landschap. Woorden als traditie en nostalgie worden in verband gebracht met hoogstamboomgaarden. Ondanks dat deze niet meer economisch rendabel zijn, geven veel respondenten aan dat het belangrijk is om een bepaald aandeel te behouden.

Er bestaat geen eensgezindheid over de toekomst van laagstamboomgaarden in Voeren. Laagstamboomgaarden zijn een recent fenomeen en niet typisch voor het landschap. De oppervlakte laagstamboomgaarden is echter klein en het effect op het typische landschap is nog vrij beperkt. Laagstamfruitteelt heeft als voordeel dat het economisch rendabel is volgens respondenten. Een meermaals terugkomend nadeel van laagstamboomgaarden is het intensieve gebruik van pesticiden.

Regulerende ecosysteemdiensten

Zuivering van water wordt als het belangrijkste regulerende ecosysteemdienst voor de toekomst beschouwd. De meeste respondenten interpreteren dit ESD-kaartje als het beschikken over zuiver water in rivieren. In feite wordt het gebruik van natuurlijke processen voor de zuivering van water bedoeld met de ecosysteemdienst. Het resultaat in de grafiek moet dus anders geïnterpreteerd worden. Een aantal respondenten gaven aan dat de Voer veel huishoudelijk afvalwater ontvangt en willen dat deze dienst minder gebruikt wordt, zodat rivieren kunnen fungeren als habitat voor dieren en planten.

Uit de interviews komt naar voor dat respondenten zich bewust zijn van de erosieproblematiek. Verschillende respondenten zeggen dat akkerbouw op hellingen erosie veroorzaakt en dat dit kan leiden tot modderoverlast en overstromingen in de valleien. Het verlies van vruchtbare bodem wordt echter maar door één respondent als een probleem vernoemd. Sommige respondenten vermelden dat graften erosie tegen gaan. Daarnaast wordt aangegeven dat erosie een grensoverschrijdend probleem is: "Indien ze in Wallonië en Nederland omschakelen naar meer akkerbouw, dan zal de erosie in Voeren toenemen". Verschillende respondenten geven aan dat de situatie verbeterd is door de aanleg van erosiedammen en -poelen.

Over het algemeen vinden respondenten het goed dat ecosystemen ingezet worden voor regulerende diensten. Sommige respondenten geven aan dat te veel inzetten op deze ecosysteemdiensten omwille van deze regulerende diensten, bijvoorbeeld bosuitbreiding voor CO2-opslag niet wenselijk is binnen Voeren vanuit maatschappelijk oogpunt (landbouw,

toerisme en cultuur). Anderen geven aan dat een brongerichte aanpak van milieuvervuiling nodig is.

De kaartjes worden niet altijd eenduidig geïnterpreteerd (bijvoorbeeld de ESD zuivering van water). Vele regulerende diensten zijn onbekend bij mensen. Vooral voor bestuiving en plaagbestrijding geldt het credo, onbekend is onbemind. Milieuveranderingen gebeuren vaak geleidelijk, waardoor ze voor mensen minder tastbaar zijn. Daarnaast spelen milieuproblemen vaak op een hoger schaalniveau. Zo wordt door een aantal respondenten aangegeven dat de luchtkwaliteit in Voeren wordt beïnvloed door de industrie in de ruime regio. De antwoorden van de respondenten geven aan dat ze het milieu belangrijk vinden en hun steentje willen bijdragen, maar het gevoel hebben hier weinig vat op te hebben.

Toerisme en recreatie

Veel respondenten geven aan dat het toerisme en recreatie in Voeren lasten met zich meebrengt: afval wordt achtergelaten, er is rustverstoring, veel verkeer enzoverder. Ze vinden dat de aanwezigheid van te veel recreanten op hetzelfde tijdstip negatief is. Dit geldt voor eender welke recreatievorm. Er blijkt echter een bereidheid om deze lasten te tolereren, omwille van de economische betekenis van toerisme en recreatie voor de gemeente.

Het soort toerisme en recreatie dat respondenten willen zien in de toekomst moet voldoen aan een aantal randvoorwaarden. Men wil graag kleine groepen ontvangen die vooral komen wandelen en fietsen in Voeren. Sportieve recreatie waarbij men tegen een grotere snelheid het landschap doorkruist, wordt weinig geapprecieerd. Voor deze recreatievormen fungeert het landschap enkel als een soort decor. Dit druist in tegen de zeer hoge waardering van het merendeel van de geïnterviewden voor het typische landschap. Bij sommige respondenten bestaat de vrees dat gronden in eigendom van privé personen afgesloten zullen worden voor het publiek.

Jacht

Omwille van de grote populaties everzwijnen in Voeren, is jacht wenselijk voor een groot aandeel van de respondenten. Jacht op grofwild kan de negatieve effecten (aanrijdingen, landbouwschade) verminderen volgens veel respondenten. Boeren zouden nadeel ondervinden van de grote aantallen grofwild die hun teelten aanvreten en omver duwen. Anderzijds zouden populaties grofwild vergroten door het toenemende voedselaanbod (vooral maïs) in de streek.

Jagers halen plezier uit het jagen en gebruiken het geschoten wild voor consumptie. Jagers betalen boeren en grondeigenaren voor het gebruik van de gronden voor de jacht. De huurprijs van terreinen waarop veel jachtwild voorkomt met KLE's en bosjes, zijn duurder dan andere. De vergoedingen die jagers betalen aan boeren en grondeigenaren zijn echter te laag om een landschappelijke impact te hebben (bv. meer kleine landschapselementen aanleggen om een hogere vergoeding te krijgen).

De Europese natuurdoelen

Sommige respondenten verwijzen naar de Europese natuurdoelen en de 'rode en oranje brieven' in het kader van de programmatorische aanpak stikstof (PAS) als bedreiging van de veeteelt in weides. Over de bosuitbreidingsdoelstellingen die voorzien zijn vanuit de Europese natuurdoelen zeggen respondenten dat de benodigde oppervlakte (te) groot is. Ze waarschuwen dat deze doelen en maatregelen de nog bestaande landschappelijke waarden versneld zullen aantasten, doordat vooral de melkveehouders (die de weilanden beheren) die het al moeilijk hebben, zullen worden getroffen.

Referenties

- Goossens M. en Langers. F. (2014). Beleving van de weidevogelproblematiek in Nederland. Alterra, Wageningen UR.
- Plieninger T., van der Horst D., Schleyer C. & Bieling C. (2014). Sustaining ecosystem services in cultural landscapes. *Ecology and Society* 19 (2): 59.
- Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren. (2015). Voerstreek: uniek platteland euregionaal verankerd.
- Simons, I., Demeyer, R., z.d. Het ecosysteemdiensten kaartenspel. Een kwalitatieve waarderingsmethode om ecosysteemdiensten (ESD) van een gebied in kaart te brengen. 10 p.
- Stevens, M., Demolder, H., Jacobs, S., Michels, H., Schneiders, A., Simoens, I., Spanhove, T., Van Gossum, P., Van Reeth, W., Peymen, J. (red.) (2014). Natuurrapport - Toestand en trend van ecosystemen en ecosysteemdiensten in Vlaanderen. Syntheserapport. Mededelingen van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, INBO.M. 2014.1988666, Brussel.